

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA YANGI AVLOD DARSLIKLARI BILAN ISHLASH METODIKASINI RIVOJLANTIRISH TEKNOLOGIYALARI

Turg'unboyeva Mashxura

NamDPI Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)

2-kurs magistraturanti

Email: mashuraturgunboeva81@gmail.com

Tel: +998946537711

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasini rivojlantirish texnologiyalari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida zamonaviy darsliklarning didaktik imkoniyatlari, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi hamda interfaol texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi innovatsion metodlar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: yangi avlod darsliklari, metodika, pedagogik texnologiyalar, boshlang'ich ta'lim, interfaol metodlar, kompetensiya, o'qituvchi, didaktika, innovatsion yondashuv.

ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ РАЗРАБОТКИ МЕТОДИКИ РАБОТЫ С УЧЕБНИКАМИ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ ДЛЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация. В данной статье анализируются технологии развития методики работы с учебниками нового поколения у будущих учителей начальных классов. В исследовании освещены дидактические возможности современных учебников, методическая подготовка учителей и значение использования интерактивных технологий. Также разработаны инновационные методы и практические рекомендации, направленные на формирование педагогических компетенций будущих учителей.

Ключевые слова: учебник нового поколения, методика, педагогические технологии, начальное образование, интерактивные методы, компетенция, учитель, дидактика, инновационный подход.

TECHNOLOGIES FOR DEVELOPING METHODOLOGY OF WORKING WITH NEW GENERATION TEXTBOOKS IN FUTURE PRIMARY TEACHERS

Abstract. This article analyzes the technologies for developing methodologies for working with new generation textbooks among future primary school teachers. The study highlights the didactic possibilities of modern textbooks, methodological training of teachers, and the importance of using interactive technologies. Innovative methods and practical

recommendations aimed at developing pedagogical competencies of future teachers are also presented.

Keywords: *new generation textbooks, methodology, pedagogical technologies, primary education, interactive methods, competence, teacher, didactics, innovative approach.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar zamonaviy bilim va kompetensiyalarga ega bo'lgan pedagog кадрларни tayyorlashni talab etiladi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida yangi avlod darsliklarini amaliyotga joriy etish va ular bilan samarali ishlash metodikasini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi, tafakkuri va dunyoqarashi shakllanadigan asosiy bosqich hisoblanadi.

Yangi avlod darsliklari an'anaviy darsliklardan farqli ravishda kompetensiyaviy yondashuv, interfaol topshiriqlar, mustaqil fikrlash va ijodiy faoliyatni rivojlantirishga xizmat qiluvchi materiallarni o'z ichiga oladi. Shu sababli bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ushbu darsliklardan samarali foydalanishga o'rgatish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasini rivojlantirish masalasi ko'plab pedagog va psixolog olimlar tomonidan tadqiq etilgan.

L. S. Vygotskiy o'zining ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasida ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikning muhimligini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, o'qituvchi darslikdagi materiallarni o'quvchining rivojlanish darajasiga mos ravishda tushuntirishi kerak (Vygotsky, 1978).

J. Piaget bolalarning kognitiv rivojlanish bosqichlarini o'rganib, boshlang'ich yoshdagi o'quvchilarga mos metodlarni qo'llash zarurligini asoslab bergan. Unga ko'ra, boshlang'ich sinf o'quvchilari aniq obrazli tafakkur orqali bilimni samaraliroq qabul qiladilar (Piaget, 1972).

UNESCO tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham zamonaviy darsliklar o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, kommunikativ kompetensiya va mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita ekanligi qayd etilgan (UNESCO, 2020).

O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standartlari va milliy o'quv dasturlarida ham yangi avlod darsliklari asosida ta'lim samaradorligini oshirish, pedagoglarning metodik tayyorgarligini kuchaytirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida kuzatish, pedagogik tahlil, so'rovnoma, suhbat, pedagogik eksperiment va amaliy mashg'ulot metodlaridan foydalaniladi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda quyidagi metodik texnologiyalar muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlanadi:

1. Interfaol texnologiyalar

Interfaol metodlar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. "Aqliy hujum", "Klaster", "BBB", "Insert" kabi metodlar orqali darslik materiallari chuqur o'zlashtiriladi.

2. Raqamli texnologiyalar

Elektron darsliklar, multimedia vositalari, videodarslar va taqdimotlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi. Bu texnologiyalar bo'lajak o'qituvchilarning AKT kompetensiyasini rivojlantiradi.

3. Integrativ yondashuv

Yangi avlod darsliklaridagi mavzularni boshqa fanlar bilan bog'lab o'qitish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi va bilimlarni yaxlit holda o'zlashtirishga yordam beradi.

4. Amaliy trening va mikrodarslar

Talabalar uchun tashkil etilgan mikrodarslar va pedagogik treninglar ularning darslik bilan ishlashdagi amaliy ko'nikmalarini shakllantiradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasini puxta egallagan bo'lajak o'qituvchilar darslarni samaraliroq tashkil

etishga muvaffaq bo'ladilar. Ayniqsa, interfaol va innovatsion texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning faolligi va mustaqil fikrlashini oshiradi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan "Ijodiy darslik bilan ishlash" metodi samarali natija berdi. Ushbu metodning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi;
- ijodiy yondashuvni shakllantiradi;
- o'quvchilarni dars jarayonida faol ishtirok etishga undaydi;
- kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi;
- jamoada ishlash malakasini oshiradi.

Mazkur metod asosida o'quvchilar darslikdagi mavzular yuzasidan kichik loyihalar, taqdimotlar va ijodiy topshiriqlar bajaradilar. Natijada darslik bilan ishlash jarayoni qiziqarli va samarali tus oladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari o'qituvchilarning metodik savodxonligini muntazam oshirib borish zarurligini ko'rsatdi. Chunki ayrim hollarda pedagoglarda yangi avlod darsliklaridan foydalanish bo'yicha amaliy ko'nikmalar yetarli emasligi kuzatiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining yangi avlod darsliklari bilan ishlash bo'yicha metodik tayyorgarligi tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy darsliklardan samarali foydalanish o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar va kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar bo'lajak o'qituvchilarning metodik bilim va ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirdi.

Tahlillar natijasida ma'lum bo'ldiki, yangi avlod darsliklari bilan ishlash jarayonida o'qituvchilarning aksariyati nazariy bilimga ega bo'lsalar-da, ayrim hollarda ularni amaliyotga tatbiq etishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Xususan, darslikdagi topshiriqlarni interfaol usullarda tashkil etish, o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish hamda elektron resurslardan foydalanish bo'yicha metodik tajriba yetarli emasligi kuzatildi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari davomida “Ijodiy darslik bilan ishlash”, “Mening sevimli kitobim”, “Klaster”, “Aqliy hujum” kabi metodlardan foydalanildi. Ushbu metodlar orqali tashkil etilgan darslarda o‘quvchilarning darsga qiziqishi, mustaqil fikrlashi va ijodiy faolligi ortgani aniqlandi. Ayniqsa, darslikdagi topshiriqlarni guruhli ishlash va muammoli vaziyatlar asosida bajarish o‘quvchilarning muloqot madaniyatini rivojlantirishga yordam berdi.

Tadqiqot natijalari shuni ham ko‘rsatdiki, yangi avlod darsliklari bilan ishlash bo‘yicha maxsus trening va seminarlar tashkil etish bo‘lajak o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligini oshirishda samarali vosita hisoblanadi. Amaliy mashg‘ulotlar jarayonida talabalar darsliklarni tahlil qilish, mavzularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o‘qitish hamda innovatsion yondashuvlarni qo‘llash ko‘nikmalarini egalladilar.

Shuningdek, elektron darsliklar va multimedia vositalaridan foydalanish dars samaradorligini oshirishga xizmat qilishi aniqlandi. Audio va videomateriallar, interaktiv topshiriqlar hamda taqdimotlardan foydalanilgan mashg‘ulotlarda o‘quvchilarning bilimni o‘zlashtirish darajasi yuqori bo‘ldi. Bu esa raqamli texnologiyalarni boshlang‘ich ta‘lim jarayoniga keng joriy etish zarurligini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, olib borilgan tadqiqotlar bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasini rivojlantirish ta‘lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning kompetensiyalarini shakllantirish hamda zamonaviy pedagogik faoliyatni samarali tashkil etishda muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasini rivojlantirish zamonaviy ta‘lim tizimining eng muhim va dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki bugungi kunda ta‘lim jarayoni an‘anaviy bilim berish tizimidan kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan innovatsion ta‘lim modeliga o‘tmoqda. Bunday sharoitda boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy tayyorgarligi, pedagogik mahorati va yangi avlod darsliklari bilan ishlash kompetensiyasi ta‘lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri bo‘lib xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, yangi avlod darsliklari o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, tanqidiy tafakkuri va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu darsliklarda berilgan topshiriqlar o'quvchini faqat tayyor bilimni qabul qilishga emas, balki izlanishga, tahlil qilishga va amaliy faoliyatga yo'naltiradi. Shu sababli bo'lajak o'qituvchilar zamonaviy darsliklarning mazmun-mohiyatini chuqur anglab, ulardan samarali foydalanish metodikasini puxta egallashlari zarur.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, integrativ yondashuv va amaliy mashg'ulotlar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, elektron darsliklar, multimedia vositalari, mikrodarslar, trening va seminar mashg'ulotlari talabalarning darslik bilan ishlash bo'yicha nazariy bilimlarini amaliy ko'nikmaga aylantirishga yordam beradi. Bu esa kelajakdagi pedagogik faoliyatda darslarni samarali tashkil etish imkoniyatini yaratadi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida ayrim muammolar ham aniqlandi. Xususan, bo'lajak o'qituvchilarning yangi avlod darsliklari bilan ishlash bo'yicha amaliy tajribasi yetarli emasligi, ayrim pedagoglarda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va AKT vositalaridan foydalanish ko'nikmalari sust rivojlangani kuzatildi. Bu holat pedagogik ta'lim tizimida metodik tayyorgarlikni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Shu asosda quyidagi taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

- pedagogika oliy ta'lim muassasalarida yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasiga oid maxsus fan va kurslarni joriy etish;
- bo'lajak o'qituvchilar uchun amaliy seminar, trening va mahorat darslarini muntazam tashkil etish;
- pedagogik amaliyot jarayonida yangi avlod darsliklari asosida ochiq darslar va mikrodarslarni ko'paytirish;
- elektron darsliklar va raqamli platformalardan foydalanish bo'yicha metodik qo'llanmalar yaratish;

- interfaol metodlar va innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish;
- bo'lajak o'qituvchilarning mustaqil ishlash, tahlil qilish va ijodiy yondashuv kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Bundan tashqari, boshlang'ich ta'limda yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasini takomillashtirish uchun xalqaro tajribalarni o'rganish va milliy ta'lim tizimiga moslashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan davlatlar ta'lim tizimida qo'llanilayotgan innovatsion metodlar, elektron ta'lim resurslari va interfaol yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasini rivojlantirish orqali zamonaviy, kreativ fikrlovchi, raqobatbardosh va yuqori kasbiy kompetensiyaga ega pedagog kadrlarni tayyorlash mumkin. Bu esa o'z navbatida boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim darajasini yuksaltirish hamda kelajak avlodni barkamol shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh. M. *Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz*. Toshkent.
2. Vygotsky L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*.
3. Piaget J. (1972). *The Psychology of the Child*.
4. UNESCO (2020). *Teaching and Learning: Achieving Quality for All*. Global Education Monitoring Report.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standartlari va milliy dasturlari.
6. Faryadi Q. (2012). *Teaching Methodologies for Primary Education*.
7. Muminova D. A., Qo'ldasheva M. N., To'rayeva N. Z., Yulchiyeva Z. B. *Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi*. Namangan, 2023.